

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Jansen, Leonard

Coloniæ Agrippinæ, 1725

Casus V. De Essentia & proprietatibus Legum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39911

DE REGULA EXTERNA

Actuum humanorum, sive de Legibus.

CASUS V.

De essentia & proprietatibus Legum.

E Baldus Theologus interrogatur
 1. Quid sit Lex? 2. Humana, divina, & an Leges Veteris Testamenti adhuc obligent. 3. Lex affirmativa, negativa, pœnalis. 4. Favorabilis, odiosa. 5. An materia levis cadat sub præcepto gravi vel contra. 6. An actus interni. 7. An Lex naturalis, & positiva debeat promulgari. 8. Qualiter Lex Imperatoria, vel Pontificia. 9. Episcopalis, vel inferiorum Principum. 10. An Lex debeat acceptari. 11. An contra eam appellari. 12. Quid consuetudo: an possit habere vim legis. 13. Vel legem abrogare, & que ad hoc requirantur, & quid si Lex improbet consuetudinem. 14. Quid si Papa vel Princeps sit invalide electus vel de hoc sit dubium. 15. Quid circa declarationes Cardin. 16. Quid in dubio, an Lex sit promulgata vel recepta, an obliget sub mortali vel veniali &c. An sit justa &c. 17. Quid in dubio an Legi sit satisfactum. 18. Quo tempore Leges implenda. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Lex?

1. R. 1. Lex in genere est *recta agendorum omittendorumve ratio*. Dividitur

primo in naturalem & positivam. Lex naturalis est dictamen quo homo ex lumine naturali à Deo sibi indito statuit, quid rectè agendum omittendumve sit, ut cum dicit, omne bonum est amandum, malum fugiendum. Lex positiva est recta agendorum ratio ab eo qui curam communitatis habet, populo denunciata, cum voluntate obligandi. S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. Dicitur 1. *recta ratio*, quia Lex debet esse de re honesta, justa & possibili. Res nimium difficilis ut status religiosus, consilia Evangelica non cadunt sub præcepto humano, nisi antecedenter, & liberè se quis ad ea obligarit. Dicitur 2. *agendorum & omittendorum ratio*, ut definitio simul comprehendat præcepta positiva & negativa. Dicitur 3. Ab eo qui curam communitatis habet, hoc est à Superiore, qualis in totam Ecclesiam est Papa, in totum Imperium Cæsar. Dicitur 4. Cum voluntate obligandi, intellige vel in conscientia vel saltem ad pœnam, in hoc enim Lex distinguitur à consilio & puro monito. Dividitur 2. Lex in divinam & humanam; hæc à Deo, altera ab homine lata est. Divina alia est Novi, alia Veteris

D 2

teris

teris Testamenti : Leges Veteris Testamenti, iterum sunt triplicis differentiae; aliae vocantur Ceremoniales, quae certas in Dei cultu ceremonias, & ritus praescribunt; Judiciales quae circa causas in iudicio versantur; Morales quae docent quid sit iuramentum & bonis moribus con-vel disforme ut praecipua decalogi; haec ultima adhuc obligant non tam auctoritate Veteris Legis, quam quod ab ipsa natura sint instituta & passim à Christo Domino renovata: Judiciales & Ceremoniales cessant teste Apostolo ad Gal. 3. & 4. & si quae adhuc videantur perdurare veluti Lex decimarum & Sabbathi in Dominicam translatae, eae non obligant vi Legis antiquae, sed in vim novae Constitutionis à Christo vel Ecclesia factae. Imò ceremoniae significantes Christum adhuc venturum, ut Circumcisio, esus Agni Paschalis pro nunc prohibitae sunt & superstitiosae. 3. *Dividitur* Lex in Affirmativam quae bonum praecipit, & Negativam quae malum prohibet, & quia nunquam est faciendum malum v. g. mendacium, hinc negativa dicitur obligare semper pro semper, bonum autem quia tantum obligat pro certo tempore v. g. ad audiendum sacrum diebus Dominicis, hinc non obligat semper pro semper. 4. *Dividitur* Lex in praecipivam & poenalem, praecipiva simpliciter aliquid praecipit, poenalis poenam vel multam injungit: si Legislator ad solam poenam non autem ad culpam intendat obligare, vocabitur pure poenalis, ut dum solius poenae mentionem facit,

v. g. qui isto die ligna collegerit, punietur in duos aureos: si velit obligare ad poenam & culpam mixta vocabitur. Quanam autem leges sint mere poenales, quanam autem mixtae, ex verbis Legis & consuetudine quae optima Legum interpret est, desumi debet. *Suar. de leg. l. 5. c. 4. num. 8. 5. Dividitur* Lex in favorabilem & odiosam, *favorabilis* dicitur, quae legislator primario intendit beneficium & favorem eorum quibus datur, quamvis secundario redundet in odium vel poenam, *odiosa* vero primario intendit quid odiosum vel poenale, etsi secundario redundet in favorem, quae distinctio notanda est, quia *odia restringi, favores convenit ampliari, reg. jur. 15. in 6. 6. Denique* si Lex dirigatur ad communitatem, proprie lex dicitur, si ad unum vel alterum privatum praecipuum potius vocandum est.

QUAER. II. Quid circa materiam Legis?

RE. I. Ut Lex aliqua obliget sub mortali debet esse de materia quae secundum se vel circumstantias considerata sit aliquid notabile, aut notabiliter conducens ad finem praecipui, hinc esus pomi in paradiso quamvis in se fuerit quid leve, quia tamen notabiliter conducebat ad finem à Deo intentum scilicet ad praestandum Deo tanquam supremo Domino primum obedientiae homagium, erat peccatum mortale: Si res praecipua spectato etiam fine & circumstantiis maneat absolute levis, non potest subistere obligationi gravi, ut habet *communis*, quia Lex essentialiter est rationalis

nabilis & conveniens, videtur autem esse irrationabile & bono communi inconveniens obligare graviter ad materiam simpliciter levem; e contra quamvis materia sit gravis, potest tamen præcipi sub solo veniali, cum enim sit in potestate legislatoris illam omnino non præcipere vel tantum præcipere sub pœna (loquor de re non præcepta vel prohibita lege naturali) cur non sub veniali? voluntas enim legislatoris est anima legis. 2. Actus merè interni per se non cadunt sub præcepto humano aut Ecclesiæ, est *communior cum D. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. & q. 100. a. 9.* Ratio est quod jurisdictio humana non extendat se nisi ad actus sensibiles & humano modo cognoscibiles, ideòque *C. sicut de simon.* dicitur Ecclesiam non judicare de occultis, hoc est merè internis. *Dixi per se*: Nam concomitanter seu quatenus actus interni requiruntur ad honestatem vel valorem actus externi, utique lege humanâ præcipi possunt, ut docet *communissima*, hoc ipso enim quod præcipitur confessio, concomitanter præcipitur dolor & propositum, & cum prohibetur homicidium voluntarium, etiam prohibetur interna voluntas occidendi, sine hac enim homicidium non est voluntarium: item cum præcipitur susceptio vel administratio Sacramentorum vel oratio, per cõsequens præcipitur intentio, sine hac enim consistere non possunt.

7. QUÆR. III. An & qualiter Lex debeat promulgari?

q. 1. Lex naturalis saltem quoad prima principia non indiget externè

promulgari, quia ex interno & naturali rationis lumine satis innotescit.

2. Lex positiva pro tota communitate lata ut obliget, debet publicè sive scripto, sive per præconem promulgari. *S. Th. q. 90. a. 4.* Cum enim Lex sit communis vivendi regula, debet ita proponi, ut omnibus facillè possit innotescere, non enim requiritur ut singulis intimetur, hoc enim foret moraliter impossibile. 3. Leges Imperatoriæ ut ubique obligent, in singulis Imperii provinciis publicari debent, & postquam publicatæ sunt, si certum tempus non exprimitur, non obligant nisi post bimestre, etiam si alicui citius de promulgatione constituerit. *Novel. 66. c. 1. Suar. Pirhing. L. 1. decret. tit. 2. num. 26. Engel. Rob. König ibid. num. 20. Krimer num. 121. Schmalzg. num. 27.* 4. Quamvis Leges Pontificiæ causas beneficiales concernentes statim à die publicationis in curia Romanâ factæ vim suam habeant, ut secundum eas causæ in curia decidi debeant, leges tamen quæ conscientiam concernunt, & pro tota Ecclesiâ vel pluribus provinciis latæ sunt, ut leges circa censuras Ecclesiasticas, circa jurisdictionem Confessoriorum & similes, valde probabiliter non obligant nisi in singulis diocesisibus promulgatæ, idque tantum post bimestre à facta publicatione, nisi aliter in ipsis decernatur, qualiter decernitur in *Tridentino*, ut irritatio matrimonii clandestini primum post triginta dies à die promulgationis factæ in Parochia vim habeat, *Sat. Angel. Medim. Nav. Mol.*

D 3

10, 2.

to. 2. disp. 395. & 995. Engel. L. 1. decret. tit. 2. à num. 6. Konig loc. cit. Gibalin. to. 2. L. 7. c. 2. q. 1. num. 7. March. Sannig de leg. to. 3. dist. 3. q. 6. aliique apud Reiffensl. tr. 2. dist. 1. n. 26. contra Laym. Pirhing. loc. cit. & alios sustinentes leges Pontificias hoc ipso obligate quod cognoscantur Romæ esse promulgatæ. Ratio est 1. quia standum est Jure Civili, ubi Jus Canonicum aliud non statuit, ergo cum Jure Civili ad legis obligationem requiratur publicatio in singulis provinciis, & dilatio duorum mensium, ac Jus Can. de lege Ecclesiasticâ aliud non statuat, idem ad hanc requiretur.

2. Pius IV. in Bulla super observantia Tridentini dicit: *Jure communi sancitum est, ut Constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant.* Cum ergo illud tempus non sit determinatum Jure Canonico, ex Jure Civili ad duos menses determinandum erit, & quia duo menses non sufficiunt ut publicatio Romæ facta omnibus possit innotescere, requiritur publicatio in omnibus diæcesibus, idque de lege irritante aut auferente jurisdictionem v. g. Confessarii in ordine ad Sacramentum pœnitentiæ admittit Laym. L. 1. tr. 4. c. 2. n. 7. alioquin contrarius, & c. 3. n. 3. dicit non esse damnandum culpæ aut pœnæ eum qui legem Pontificiam in sua diæcesi non promulgatam, nec usu receptam non servat.

5. Quoad leges inferiorum Principum vel Episcoporum sufficit eas in principaliori aliquo loco publicè promulgari, & statim à promulgatione etiam ante

lapsum duorum mensium, nisi aliter statuatur, obligabunt omnes notitiam habentes, & de his intelligitur c. 1. de postul. Pral. ubi dicitur: *Sufficit ut ad Constitutionis observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam.* Engel, Laym. loc. cit.

QUÆR. IV. Quid circa acceptationem vel receptionem legum?

R. *Sequentia.* 1. Subditi in conscientia tenentur acceptare legem justam sive Civilem, sive Ecclesiasticam. Est nunc certum ex Prop. 28. ab Alex. VII. damnata: *Populus non peccat etiamsi absque ullâ causâ non recipiat legem à Principe promulgatam.* Ratio est quod de lege naturæ subditus Superiori legitime mandanti teneatur obedire, si enim voluntate & non necessitate parent, jam cessat vinculum obedientiæ & hoc ipso desinunt esse subditi. Deinde non acceptare legem justam Superioris est resistere potestati à Deo ordinatæ: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Ad Rom. 13. 2. Etsi peccent qui legem rationabilem sine causâ non acceptant, si tamen legislator id sciat, & receptionem non urgeat, censetur legem revocare, vel saltem lex post decennium erit præscripta. 3. Principes mediati vel Episcopi obligantur summi Principis vel Papæ mandata in suis provinciis promulgare eorumque acceptationem, & observantiam urgere: id enim exigit bonum commune, & illorum subjectio. 4. Si populus putet se habere justum gravamen contra legem, poterit appellare, si legislator Superiorem habeat,

10.

11.

si verò independens vel Supremus fuerit, per supplicam rogandus erit pro mitigatione vel revocatione legis, pendente vero appellatione vel supplicatione obligatio legis suspendetur saltem ex præsumpto piæ Matris Ecclesiæ vel Principis consensu, & ita habere praxin docent plures Theologi apud *La Croix L. 1. num. 639. & Sannig q. 7. n. 4.* Quod si Superior auditâ appellatione vel supplicatione taceat, hoc ipso censetur legem remittere, nisi aliunde constaret quod taciturnitas esset per modum indignationis, & repulsæ, ut si Superior non obstante supplicatione urgeret ejus executionem; tunc enim potius firmatur quam revocatur lex, eritque observanda etiam si sit dura, modò non superet infirmitatem humanam. In dubio an lex sit justa, præsumptio est pro lege. 5. Si subditi scienter acceptent legem de se invalidam, eo quod sit contra eorum jus, cui efficaciter renunciare possunt, lex fiet firma; si verò Legislator excedat limites suæ potestatis v.g. Princeps laicus vult inducere diem festum vel citare Clericum, lex manebit infirma quamvis acceptetur. Ratio est quia Legislator tunc non habet potestatem condendi ejusmodi legem, nec acceptantes potestatem tribuere possunt. *DD. cit.*

13. QUÆR. V. Quid circa consuetudinem?

R. Sequentia. 1. Consuetudo est jus diuturnis moribus & tacito populi consensu introductum, unde patet causam consuetudinis esse mores &

actus populi sæpè repetitos. 2. Ut consuetudo habeat vim legis, debent hi actus esse frequentati animo introducendæ consuetudinis, vel obligationis, nam consuetudo orta ex actibus meræ devotionis, liberalitatis, aut gratiæ, nullam inducit obligationem, hinc licet populus sæpè det eleëmofynas, ad pullum Angelicum preces persolvat, aquam benedictam in introitu Ecclesiæ percipiat, multoties aliquem ad mensam invitet, nulla tamen inde oritur obligatio: quia hi actus non fiunt animo se obligandi. In praxi censetur consuetudo animo obligandi introducta, si à majore parte populi sollicitè & cum difficultate observetur, sitque de re valde utili bono communi; si prudentes malè sentiant de transgressoribus; si Superiores sub pœnâ ejus observantiam urgeant; extra has vel similes circumstantias, & in dubio, consuetudo potius habenda est pro voluntaria & supererogatoria, quam pro obligatoria, sicut in dubio an verba vel voluntas Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, præsumitur monitum, nam *in obscuris quod minimum est sequimur, reg. jur. 30. in 6.* 3. Nulla consuetudo præscribere potest contra legem naturalem vel divinam, quia hæc leges non dependent à voluntate subditorum vel Legislatoris humani, ut clarum est. 4. Certum est quod consuetudo abrogare & quasi præscribere possit contra legem humanam; ad hoc tamen requiritur 1. ut sit introducta animo legem abrogandi; actus enim non operantur ultra intentionem

14.

agea-

agentium, *L. 19. ff. de reb. cred. 2.* Requiritur consensus Superioris vel personalis, qui datur ab ipso Legislatore sciente consuetudinem, eamque tacite vel expresse approbante, vel legalis, seu generalis, qui datur per legem vel jus generaliter approbans consuetudinem rationabilem, et si Legislator ignoret hic & nunc agi contra legem suam; hunc legalem consensum sufficere cum communi docet *Suar. L. 7. de leg. c. 13. num. 6. Engel L. 1. tit. 4. n. 19. Rob Konig ib. n. 17. Schmalzgrub eod. tit. num. 15.* contra *Laym. Pirhing &c.* Ratio est quia jura plus non requirunt quam ut consuetudo sit rationalis & praescripta, ut patet ex *e. fin. de consuet. L. 32. L. 35. ff. de leg. praescriptio* autem contra ignorantem procedit: & moraliter est impossibile ut Papa vel Legislator sciat omnia statuta, & consuetudines locorum, & tamen non omnes improbantur. 3. Ut consuetudo contra legem praevalere, requiritur tempus legitimum, & quidem contra legem civilem sufficere decennium, admittunt plerique, contra leges vero Ecclesiasticas antiqui requirunt 40. annos, quia hoc tempus requiritur ad praescribendum contra Ecclesiam. E contra *Palao Less. Lugo de just. dis. 7. num. 94. Hann. Sannig dist. 4. q. 1. n. 5. Reiffenstuel L. 1. tit. 4. à n. 105. Schmalzg. n. 9.* verius dicunt consuetudinem decennalem etiam sufficere ad abrogandam legem Ecclesiasticam, idque cum mala fide, & scientia legis, *Bonac. Suar. c. 18. n. 14. Lug. n. 96. Eng. num. 15.* Ratio est, quia hic non est proprie praescri-

prio, aliàs enim nec sufficeret decennium ad abrogandam legem Principis saecularis, & contra legem Pontificis Rom. requirerentur 100. anni, quia tot requiruntur ad praescriptionem contra Ecclesiam Rom. Itaque consuetudo abrogat legem proprie ex consensu Legislatoris, qui legem remittere potest, etiam iis, qui per decennium scienter & mala fide contra eam operantur, & consuetudo non abrogat legem nisi introducta cum animo legem abrogandi; sed non potest adesse animus legem abrogandi, quin adsit scientia legis seu mala fides, ergo. §. Si lex expresse improbet omnem consuetudinem etiam consequentem legi contrariam, sicut improbat omnem consuetudinem contra immunitatem Ecclesiasticam, nulla consuetudo contra istam legem praevalere poterit, nisi exposit cessent circumstantiae, propter quas consuetudo adversa legi reprobatur. *Palao Schmalzg. n. 23.* vel advenit causa à Legislatore non praevisa *Eng. n. 15.* Ex dictis.

Deduces seqq. 1. Si Papa aut Princeps dubie vel invalide electus vel etiam intrusus ab Ecclesia aut republica nondum sit receptus, vel toleratus, ejus leges non obligant subditos, quia libertas subditorum ante electionem erat in certa possessione, à qua per dubiam vel invalidam electionem non ejiciuntur; si vero pacifice tolerantur, hoc ipso habentur pro legitimis incipiuntque eorum leges obligare *Sanch. Spor. in decal. L. 1. c. 1. n. 95.* Si tamen leges Papae tantum sint promulgatae Romae, & non in partibus,

15.

iis

iis, probabiliter hinc non obligor, etiam si certus sim de promulgatione facta Romæ. Excipe nisi leges Pontificiæ contineant materiam Fidei vel Jure naturæ obligantem, tunc enim indubitatum est omnes notitiam habentes statim obligari ex lege altiori, & quamvis de stylo Curia Romanæ Papales Bullæ Romæ publicatæ dicantur habere vim ubique obligandi, hoc tamen probabiliter solum obtinet circa causas beneficiales, & similes in quibus Summ. Pontifex liberam potestatem habet, non vero circa ea, quæ proximè conscientiam contingunt; hæc enim debere in partibus publicari docent *AA. cit. num. 8.* & colligitur *arg. c. tum infirmitas 13. de pæn. 2.* Declarationes Cardinalium S. Congregationis, quamvis sint magnæ autoritatis, non tamen habent vim legis, nec obligant in conscientia nisi à Papa sint examinatæ, & approbatæ, tunc enim immediatè censentur exire à Papa, nec requiruntur, ut ejusmodi declarationes legaliter promulgentur, sed sufficit quod ex fama vel aliter de iis certo moraliter constet; cum enim non faciant novam legem, sed tantum explicent antiquam, satis est antiquam semel fuisse promulgatam. *Lexana, Zypæus, Eng proem. n. 16. Reiffenst. ib. num. 130.* & indubitato habere vim legis, si de mandato Papæ legitime promulgentur, docet *Schmalzg. dissert. proem. num. 375.* 3. In dubio an sit lex, non præsumitur, nisi probetur; in dubio an sit promulgata, præsumitur non esse, nisi fortè constaret illam aliquan-

26.

27.

R. D. Jansen Pars I.

do fuisse usu receptam, tunc enim merito præsumeretur promulgata fuisse, ex communiter enim contingentibus prudens est præsumptio, atqui communiter contingit ut leges usu non recipiantur, nisi sint promulgatæ, ergo. *Viva opusc. 2. q. 4. a. 1.* Nec obstat quod promulgatio sit quid facti, nam facta etiam prudenter præsumuntur ex iis, quibuscum communiter conjungi solent. In dubio an lex sit recepta, attendenda est praxis timoratorum: si de hac constare non possit & lex sit talis ut ejus valor pendeat ab acceptatione populi, ut multæ leges civiles, præsumitur non recepta, quia dubitatur de ejus essentia: si ejus valor non dependet ab acceptatione populi, præsumitur recepta, quia supponitur legis essentia, & tantum dubitatur de accidente, ergo lex est in possessione contra libertatem: in dubio an lex vel consuetudo obliget sub mortali vel veniali, an verba Superioris contineant mandatum, vel purum monitum, si dubium ex modo præcipiendi, ex judicio & praxi prudentum, quæ optima legum est interpret, resolvi non possit, standum est pro obligatione levi vel puro monito. *Juxta reg. 1. cit. in obscuris quod minimum est sequimur.* si lex est certa, & causa excufans sit dubia, manet legis obligatio: neque enim per excufationem dubiam eximitur quis à lege certa, ut habet *communis*; quia lex manet in possessione; in dubio an lex sit justa, est præsumptio pro lege, & Superiore, tum quia Deus Superioribus specialiter assistit; tum quia bonum

E

COM-

18. cōmune tunc exigit obedientiam: tum quia Superior est in possessione auctoritatis imperandi. *vid. Vivam opusc. 2. q. 4. a. 3.* 4. Si lex est certa, & negativè dubites, id est, non habeas grave motivum judicandi, quod satisfeceris legi, omnes dicunt te obligari lege, quia lex est in possessione, & legi certæ non satisfit per solutionem incertam. Si verò dubites positivè, seu habeas motivum probabile quod satisfeceris legi, probabiliter non obligaris lege, quia habes motivum grave judicandi quod satisfeceris legi, *La Croix L. 1. n. 600.* Quid autem sit probabilius, non resolvit, *itaque dico*, quod probabilius non sit absolutus à lege, qui tantum probabiliter satisfecit legi, idque vel maximè, si probabilitas sit in utramque partem, v. g. certus sum me admisisse grave furtum, & in utramque partem positivè dubito an sim vel non sim confessus, probabilius adhuc confiteri teneor: idem est si certò contraxi debitum, & probabiliter tantum judicem me satisfecisse. *Sanch. Rebell. Vasq. Bardi de confc. disc. 6. c. 9. §. 16. Lugo de just. d. 18. num. 12. Dicast. de rest. d. 5. num. 202. contra Tanner. Schilders de confc. 1. 2. num. 92.* Probatum 1. Ut primum contraxi debitum vel admisit furtum, lex confitendi & solvendi est certa, sed legi certæ non satisfit per solutionem incertam, & probabilem, ergo. 2. In æquali probabilitate prævalet illa pars, pro quâ est possessio, sed lex confitendi & solvendi est in possessione; non enim ab illâ ejicitur per satisfactionem probabilem, sicut ab agro justè possesso non ejicitur

per jus alterius probabile, ergo. *Si dicatur*, satisfactio probabilis facit ut lex confitendi & solvendi non sit amplius certa: *Contra est*, saltem lex confitendi furtum certo extitit, ideoque pro ipsa est præsumptio & possessio, usque dum certò probes ei esse satisfactum; sicut est præsumptio pro agro à me bonâ fide possesso, usque dum certo probes agrum esse tuum. Et sicut certa possessio agri non eliditur per rationem probabilem, quod ager sit tuus: sic & certa legis possessio non eliditur per satisfactionem probabilem. 3. In pari causâ melior est conditio possidentis, idque non tantum in materiâ juris, sed & in materiâ aliarum virtutum, ut cum communiori ostendi, *Cas. 2. n. 5.* & Ratio est, quia ipsa possessio est aliqua præminencia, propter quam in pari causa præferri debet possidens, ergo etiam lex possidens saltem in pari probabilitate præferri debet. 4. Si sint duo horologia probabilia, & in uno sonuerit duodecima noctis, & non in altero, manet obligatio orandi, quia lex certa orandi est in possessione, & excusatio ob sonitum duodecimæ est tantum probabilis, ut in terminis habet ipse *La Croix n. 586.* ergo & in aliis casibus quando tantum est probabiliter satisfactum legi, est obligatio satisfaciendi, & lex manet in possessione. 5. Si quis positivè dubitet de valore matrimonii bonâ fide contracti, tenetur lege matrimonii, eo quod matrimonium sit in possessione, ergo & hic. 6. Confessio & solutio sunt quid facti, sed factum in dubio non præ-

præsumitur, ut patet ex n. 14. ergo.
 7. Qui tantum probabiliter solvit
 debitum, condemnaretur in foro ex-
 terno, ergo etiam in foro interno
 non est liber, quia forum internum
 debet concordare foro externo, nisi
 appareat quod externum fundetur in
 falsâ præsumptione. *Neque obstat*
 quod debitor etiam sit in possessione
 suæ pecuniæ, nam dubium non ver-
 satur immediatè circa ipsam pecu-
 niam cujus sit, sed circa jus petendi
 debitum, an sit, nam qui ex pœni-
 tentia vel voto debet eleemosynam,
 & negativè dubitat an dederit, etiam
 possidet suam pecuniam, & tamen
 in illo dubio non stat possessio pro
 ipso, ut fatentur omnes, sed pro
 obligatione pœnitentiæ, & voti, quæ
 semel exitit, & non probatur extin-
 cta, ut dicam *Cas. 41. num. 10.* Si
 leges tempus nullum determinent,
 ut primum commodè possunt, imple-
 ri debent, *reg. 14. ff. de reg. jur.* Si
 vero certum tempus, horam vel diem
 determinent, veluti lex recitandi ho-

ras Canonicas ab unâ duodecimâ no-
 ctis ad alteram; lex jejunandi ab
 anno ætatis 21. completo; lex non
 suscipiendi Subdiaconatum ante an-
 num vigesimum secundum inchoa-
 tum, communis est sententia & o-
 mnium Fidelium sensus hoc tempus
 accipiendum esse de momento ad mo-
 mentum, non quidem mathemati-
 cè, quia momenta mathematica à
 nobis non sunt cognoscibilia, eo quod
 ignoremus, quod punctum tempo-
 ris imaginarii præcisè sol attigerit,
 sed Ecclesiasticè, ita ut nos regule-
 mus juxta Calendaria approbata, &
 horologia communiter bene regula-
 ta: si alicubi plura sint hujusmodi
 horologia, possum sequi quodlibet,
 non tamen cum certâ viola-
 tione alicujus legis, ut explicavi *Cas.*
3. num. 21. Ratio est consuetudo
 Ecclesiæ, quæ est optima legum in-
 terpres, & aliter non possemus sci-
 re, quando præcisè inciperet
 vel desineret obligatio
 ejusmodi legis.

